

seguir la trajectòria d'algunes entitats o caracteritzar-ne els dirigents. Simultàniament, els autors aborden la important funció que, a través de la creació d'espais o centres de trobada comuna, han exercit algunes de les entitats estudiades a l'hora de fomentar la sociabilitat entre els habitants del municipi navatenc i definir-ne la seva identitat col·lectiva. En aquest sentit, cal recordar que el llibre té el seu origen en la commemoració del cinquantè aniversari de la posada en funcionament de la sala d'actes del centre cívic de la localitat. Per altra banda, el treball il·lustra clarament l'evolució que ha seguit la gestió de la política assistencial al camp català fins als nostres dies d'ençà d'aquell primitiu sistema de caixes rurals de fa poc més de cent anys. De fet, la radiografia d'una comunitat rural com la de Navata que proposa aquest llibre constata, en darrer terme, la transformació socioeconòmica que ha experimentat el camp català en el transcurs d'aquest segle XX, a causa entre altres factors de la introducció del sistema capitalista a pagès, la mecanització i la davallada de la renda de la terra. D'aquí la importància d'aquesta obra, doncs, per entendre un món cada vegada més canviat però sense el qual no es pot comprendre la realitat present.

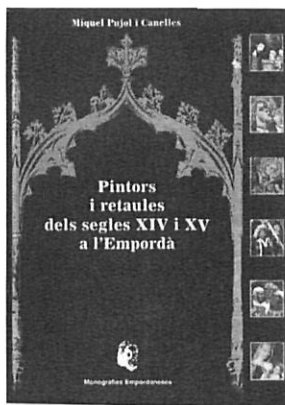
Marc Auladell Agulló

Els retaules gòtics de l'Empordà

PUJOL I CANELLES, Miquel.
Pintors i retaules dels segles XIV i XV a l'Empordà.
 Monografies Empordaneses, 9.
 Ed. Institut d'Estudis Empordanesos.
 Figueres, 2004.
 314 pàgines.

Aquest nou llibre del mossèn Miquel Pujol i Caselles és un exhaustiu estudi de la pintura gòtica de l'Alt i el Baix Empordà. El buidatge dels protocols notariais de Castelló d'Empúries des del segle XIII fins al segle XV li ha permès donar a conèixer els noms dels principals pintors i escultors que treballaren a la capital comtal, així com revelar-nos la seva rica producció artística.

Mossèn Pujol aporta noves dades sobre autors ja coneguts ampliant la seva cronologia biogràfica o bé la llista d'obres realitzades, però la importància i singularitat d'aquest estudi rau en el fet que no se centra únicament a donar una llista de noms dels tallers i nissagues artístiques, sinó que va més enllà, tot situant aquests artesans i les seves obres en el context dels principals corrents de la pintura gòtica catalana: un primer període conegut com a gòtic lineal, provinent de França i caracteritzat per la major importància que pren el dibuix lineal per sobre del color, un segon període italogòtic —introduït a Catalunya per l'artista Ferrer Bassa, el qual va fer una

estada a Itàlia, i basat en la suavitat cromàtica dels colors emprats i en l'expressió continguda, serena i elegant de les figures—, i un darrer període conegut com a gòtic internacional, que centra l'atenció en els artistes de Flandes i que comporta un llenguatge més naturalista, amb una atenció molt particular per la descripció minuciosa dels detalls i una gamma de colors més suaus.

L'estudi també ens permet constatar com Castelló d'Empúries esdevé durant aquests segles un important centre artístic pel volum d'artesans que hi resideixen i hi treballen. En paraules de l'autor del llibre, «Castelló esdevé un veritable fogar de tallers pictòrics». Mossèn Pujol esmenta com a factors que afavoreixen aquesta situació el fet de ser la capital del comtat d'Empúries, la construcció de l'església catedralícia que va atraure diversos artesans forans i finalment la seva situació geogràfica, a mig camí entre dos dels grans centres artístics: Girona i Perpinyà.

La segona part del llibre està destinada a l'anàlisi iconogràfica, estilística i bibliogràfica de les obres pictòriques empordaneses d'aquest període que han sobreviscut al temps i s'han conservat en diversos museus i fundacions —el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), la Fundació F. Godia de Barcelona, el Museu d'Art de Girona (Md'A)—, així com d'altres de les quals només en tenim constància gràcies a fotografies.

L'obra finalitza amb la transcripció d'un compendi documental de noranta-cinc protocols, setanta dels quals són inèdits, que ens evidencien la pacient i important tasca de recerca feta per part de mossèn Pujol.

Núria Roura Armangué

Anàlisi d'un procés migratori

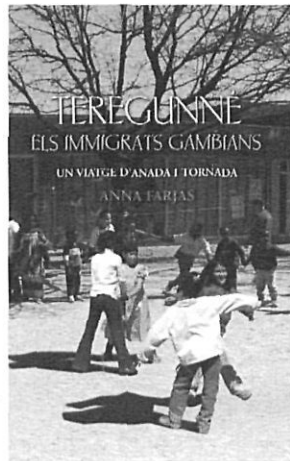
FARJAS BONET, Anna.

Teregunné.
Els immigrants gambians: un viatge d'anada i tornada.
 Diputació de Girona. Girona: 2003.
 256 p. + il., gráf., taules

Teregunné. Els immigrants gambians: un viatge d'anada i tornada és un llibre d'Anna Farjas i suposa una adaptació de la tesi de doctorat que l'autora va realitzar al principi de 2000. Ens trobem

davant d'un llibre imprescindible per comprendre i entendre una mica millor una de les múltiples peces que conformen el fenomen social per excel·lència dels darrers anys a casa nostra: la generalització dels fluxos migratoris internacionals, la seva consolidació com a fet estructural i les seves múltiples implicacions tant en origen com a destí. La recerca, però, no es limita a parlar genèricament del fenomen de les migracions, sinó que analitza amb detall el procés migratori dels gambians sarahules assentats a les comarques gironines, des de la tradició migratòria, passant pels itineraris i les estratègies que segueixen, i fent especial èmfasi en la incidència que ha tingut aquest procés en l'àmbit educatiu.

Les virtuts d'aquest llibre són diverses i fonamentalment destaquen els següents aspectes: en primer lloc, la *rigorositat* i la *precisió terminològica*. Generalment, els debats al voltant de la immigració no tenen en compte els múltiples factors que la condicionen i es caracteritzen per la indefinició terminològica i per la manca d'un llenguatge comú. Aquest fet, propi de diferents disciplines de les ciències socials, pot convertir el llenguatge en creadora de realitat social, en font legitimadora d'exclusió, reproduint i contribuint a la divulgació i a la perpetuació de tòpics i prejudicis asso-

ciats a determinats col·lectius. La llista de conceptes que poden ser punt de controvèrsia a l'hora de referir-nos a les migracions és, malauradament, considerable i, sense cap mena de dubte, no contribueix a la normalització del fenomen. I si no, per què en determinades ocasions ens referim a estrangers i d'altres a immigrants? I, com s'assenyala al llibre, ¿perquè parlem d'immigrants (i, fins quan?) i no d'immigrats? Anna Farjas presenta la multidimensionalitat i la complexitat del fenomen de manera clara i amena, acotant-lo i definint un marc conceptual i analític precís, i el que és més important, sense que això impliqui perdre en rigorositat, objectivitat, precisió i en el caràcter divulgador que tota recerca ha de perseguir.

En segon lloc, destaca la metodologia i, sobretot, l'estructura emprada per analitzar el col·lectiu en qüestió. El llibre presenta una anàlisi del context d'origen, en el qual es mostren

les principals característiques de Gàmbia a nivell històric, geogràfic, demogràfic, familiar, religiós, educatiu, etc.; posteriorment, es parla de les principals característiques dels soninkés —l'ètnia majoritària de les persones d'origen gambià que viuen a la nostra província— i la seva tradició migratòria; finalment, s'analitza el procés d'assentament dels immigrants gambians a les comarques gironines. Aquesta estructura és especialment encertada, ja que no obvia que al llarg de tot procés migratori es produeixen canvis de rols en aspectes tan rellevants com són les pautes reproductives, els rols familiars, els valors, etc. L'estructura del treball va en consonància amb la metodologia emprada, amb un treball de camp tant a origen —Gàmbia— com a destí —especialment a Olot, Banyoles i Salt—, utilitzant diferents fonts d'informació.

Ens trobem davant d'un llibre d'una innegable utilitat per a professionals de l'educació, tècnics de l'Administració i, en definitiva, per a qualsevol persona interessada a conèixer un fenomen complex com és de les migracions i l'anàlisi dels col·lectius. Alhora és un llibre que, tot i que se centra en el procés d'assentament a les comarques gironines, és perfectament vàlid i exportable en el context català, ja que si bé és cert que cada municipi presenta les seves peculiaritats, a grans trets el

procés d'assentament es produeix en un marc de referència comú com és el català.

La publicació de llibres com aquest és una bona notícia i és de justícia felicitar la Diputació de Girona per la magnífica edició que s'ha fet. De totes maneres, seria bo que es cuidés la difusió i que obres d'aquest estil arribin a tots aquells centres i institucions que els pugui ser útil.

Xavier Casademont

La ruta de les cisternes

VICENS, Josep; IBÁÑEZ, Joan.

Els dipòsits de la memòria. Vides i història de les cisternes de Girona.

CCG Edicions, 2005.
234 pàgines.

Amb *Els dipòsits de la memòria. Vides i història de les cisternes de Girona*, Josep Vicens i Joan Ibáñez ens proposen un peculiar passeig pel Barri Vell de la capital gironina que, com el subtítol indica, recorre tant la història d'aquests elements gairebé estructurals dels habitatges com la vida de veïns del barri que, amb els seus records i vivències, confegeixen la crònica de cadascuna de les cases que han estat inventariades en el llibre. Això no obstant, més enllà de pretendre confeccionar una llista exhaustiva